

Alþingi
Efnahags- og viðskiptanefnd.

Ísafirði 1. október 2026

Umsögn; Frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna fjárlaga fyrir árið 2027, 2. mál á 158. löggjafarþings.

Umsögn þessi er unnin af Vestfjarðarstofu fyrir Fjórðungssamband Vestfirðinga samkvæmt samningi aðila um framkvæmd verkefna Fjórðungssambandsins.

Um II. KAFLI Breyting á lögum um kílómetragjald á ökutæki, nr. 100/2025.

Tillaga um hækkun kílómetragjalds, annars vegar 5,2% hækkun vegna áætlaðar verðlagsþróunar, hinsvegar alls 4 milljarðar tekjuauka sem skref að því markmiði að styrkja tekjustofna af ökutækjum og eldsneyti.

Í umsögn Fjórðungssambands um frumvarp til laga um kílómetragjaldi (nú lög nr 100/2025) var lögð áhersla á að nýtt fyrirkomulag gjaldtöku af ökutækjum, myndi ekki skerða samkeppnisstöðu landshluta m.t.t. þungaflutninga, akstri bílaleigubíla og áhrif hækkun kolefnisgjalds á sjávarútveg.

Í greinargerð frumvarpsins um kílómetragjald, var lýst áætluðum áhrifum þessara þátta á samfélög og atvinnulíf og þau talin verða minniháttar. Fjórðungssamband Vestfirðinga telur að við hækkun kílómetragjalds verði að meta þessi áhrif að nýju, nú þegar reynsla er komin á breytt fyrirkomulag gjaldtöku þ.e. að þessar upphaflegu forsendur verði nú bornar saman við raunþróun.

Taka verði til skoðunar,

- hvort þungaskattur á landflutninga hafi hækkað umfram forendur,
- hafa leigendur bílaleigubíla breytt aksturshegðun
- hver hafa áhrif af hækkun kolefnisgjalds verið á framlegð sjávarútvegsfyrirækja

Tekið verði einnig til skoðunar þróun á hlutfalli hreinorkubíla og tvinnbíla eftir landshlutum og áhrif þess á íbúa eftir landshlutum.

Í forsendum frumvarps um kílómetragjald var tilgreint;

Áhrif af kerfisbreytingunni koma einnig til með að vera ólík eftir landshlutum enda samsetning ökutækjaflotans ólík eftir búsetu. Til að mynda eru hlutfallslega fleiri rafmagns- og tengiltvinnbifreiðar á höfuðborgarsvæðinu og nærliggjandi sveitarfélögum en annars staðar á landinu. Þá eru bifreiðar á höfuðborgarsvæðinu og á Suðurnesjum sparneytnari en annars staðar á landinu líkt og sjá má á mynd nr. 10. Þar af leiðandi má draga þá ályktun að áhrif skattlagningar á notkun bifreiða á þeim svæðum hækki umfram skattlagningu á öðrum svæðum landsins verði breytt tekjuöflunarkerfi samþykkt.

Greining vitvélar Fjórðungssambandsins, gefur til kynna að hlutfall nýskráninga á tímabilinu 2022 – 2026 er hærri eða jöfn nýskráningum innan höfuðborgarsvæðis. Forsendur ályktunar í greinargerð frumvarpsins fara því þverrandi og má álykta að breytt tekjuöflunarkerfi og boðun hækkun þess mun leggjast því harðar á íbúa utan höfuðborgarsvæðis.

Hér verður einnig vísað til umsagna ýmissa aðila við mál Fjármála- og efnahagsráðuneytis í Samráðsgátt ([S-164/2026](#)) og varðar áform um breytingar á lögum um kílómetragjalds m.a. segir í umsögn Sambandsins.

Eins og fram kom í umsögn Sambandsins þegar lög nr. 100/2025 voru til umfjöllunar á Alþingi þá hafa áhyggjur sveitarfélaga af þessari gjaldtöku einkum snúið að því hvort að hún komi til með að rýra samkeppnisstöðu tiltekinna landsvæða vegna áhrifa hennar á atvinnu og framfærslukostnað.

Á Íslandi er byggð dreifð um víðfemt landið og til að koma einstaklingum og vörum til og frá höfuðborgarsvæðinu, hvar ýmis grundvallarþjónusta fer fram, þarf að aka langar vegalengdir. Í ljósi þess hefur Sambandið lagt áherslu á að þegar komin er reynsla á gjaldtökuna verði gerð nákvæm greining á áhrifum skattheimtunnar á atvinnu, vöruverð og búsetu á landsbyggðinni, áður en haldið er áfram með innleiðingu breytinganna. Sambandið ítrekar þá áherslu.

Ríkar ástæður er því til að nú verði metin áhrif af breytingu á tekjuöflunarkerfis af nýtingu ökutækja bornar saman á milli landshluta.

Því er beint til efnahags- og viðskiptanefndar að slík greining hefjist hið fyrsta og verði hluti af undirbúningi á breytingu á lögum um kílómetragjald og umfjöllun þingsályktunar um Fjármálaáætlun 2028-2032 og frumvarp til fjárlaga.

Um XVIII. KAFLI Breyting á lögum um gistináttaskatt og innviðagjald, nr. 87/2011

Tillaga er um 5,2% hækkun innviðagjalds á farþega skemmtiferðaskipa, úr kr 1.600 í kr 1.680,-.

Fyrir liggur að upptaka innviðagjalds 2025 er verulegur áhrifaþáttur í fækkun og bókunum á komur skemmtiferðaskipa til landsins á árinu 2026 og á næstu árum. Bein áhrif á tekjur ríkissjóðs eru hér skýrt dæmi en á árinu 2027 eru þær áætlaðar 412 mkr (tekjulykil 114.4.10) en voru áætlaðar í fjárlögum 2026 1.185 mkr, sem er 65% lækkun. Síðan er til viðbótar tekjutap ríkissjóðs af minni umsvifum í ferðaþjónustu og fjárfestingu í greininni og sambærilegs taps sveitarfélaga og stofnana þeirra um land allt.

Fjórðungssamband gerir alvarlegar athugasemdir að verið sé að færa verðlagsþróun innanlands jöfnum höndum á innviðgjald á erlenda farþega skemmtiferðaskipa. Óttast má langtímaáhrif af slíkri ákvörðun feli í sér s.s. að bókanir skemmtiferðaskipa skerðist varanlega frá því sem þær voru 2024 og væntingar um aukningu næstu ár. Einnig að bókanir aukist hægar en núvverandi vísbendingar um bókanir varðandi árin 2028 og 2029.

Beint er til efnahags og viðskiptanefndar að tillaga um 5,2% hækkun innviðagjalds verði dregin til baka. Einnig er því beint til nefndarinnar að taka til umræðu hvort ekki sé tilefni til, að verði hafin rannsókn á aðdraganda og forsendum upptöku innviðagjalds á skemmtiferðaskip og áhrifum hennar á efnahagslíf skipt eftir öllum landshlutum. Niðurstaða slíkrar rannsóknar verði nýtt til að bæta ferla innan stjórnun fjármála ríksins og bæta greiningu á áhrifum á breytingum af sértækri gjaldtöku eftir landshlutum og atvinnusvæðum.

Til vara að fjárlaganefnd kalli eftir svörum ráðuneyta hvenær og hvernig, þau munu nýta leiðbeiningar innviðaráðuneytis um „[Byggðalinsu](#)“ á þetta mál sem og önnur, en Byggðalinsu er ætlað til aðstoðar við mat á áhrifum lagafrumvarpa á byggðarlög og búsetufrelsi.

Um XVII. KAFLI Breyting á lögum um virðisaukaskatt, nr. 50/1988.

Í nýju Svæðisskipulagi Vestfjarða 2025-2050, eru húsnaðismál tilgreind sem eitt sjö meginviðfangsefna til að framtíðarsýn um 11.000 íbúa rætist. Húsnaðismarkaður á Vestfjörðum hefur á allra síðustu árum verið í hægun endurvexti eftir langan tíma með litlum sem engum vexti, mismunandi eftir sveitarfélögum. Hafa Vestfirðir verið þessum efni skilgreint sem kalt svæði þ.e., þar sem markaðsverð er lægra en byggingarkostnaður. En á sama tíma svæði þar sem laun eru hærri en landsmeðaltal sem er neikvæð breyta í aðgerðurm stjórnvalda í húsnaðismálum, sem beinast mikið til að láglaunahópum.

Fjórðungssamband telur því að skoða verði sértæk áhrif á húsnæðismarkað á Vestfjörðum og landsbyggðunum, varðandi tillögu 40. gr frumvarpsins um lækkun hlutfalls endurgreiðslu virðisaukaskatts af nýbyggingum og viðhaldi íbúðahúsnæðis á vinnustað, úr 35% í 20%.

Í fyrsta lagi verður að gagnrýna lítinn fyrirvara og í annan stað hve hröð lækkun er á hlutfalli endurgreiðslu sem er þá á rúmum tveim árum lækkun um 2/3 þessa hlutfalls endurgreiðslu (60%). Augljós eru neikvæð áhrif langtímaáætlana byggingaraðila og húseigenda sem huga að stærri viðhaldsverkefnum.

Í öðrum lagi, að benda á flutningskostnað og aðkeypta þjónustu sérhæfðra iðnaðarmanna til vinnu á byggingarstað, á byggingarkostnað á landsbyggðinni. Endurgreiðsla virðisaukaskatts hefur komið á móts við þennan kostnað og þessi almenna aðgerð mun því koma harðar niður á landsbyggð en höfuðborgarssvæði.

Því er hér með beint til efnahags og viðskiptanefndar að þessi tillaga 40.gr frumvarpsins verði endurskoðuð og hið minnsta að gildistöku þessa ákvæðis verði frestað. Einnig er lagt til að farið verði í að gera greiningu á og hefja endurskoðun á núverandi húsnæðisstuðningskerfi sem ætlað er að örva nýbyggingar húsnæðis, en það hefur reynst þungt í vöfum.

Hugleiðing um auðlindagjöld og byggða og atvinnuþróun

Tekjur ríkissjóðs hafa hækkað af auðlindagjöldum og því sem núverandi stjórnvöld tilgreina sem leiðréttingu eða jöfnun skattlagningar á atvinnugreinar. Nær án undantekningar eru þetta atvinnugreinar sem eru grunnatvinnugreinar landshluta utan höfuðborgarsvæðis. Boðað er í stefnuáætlunum stjórnvalda að þessar auknu tekjur verði nýttar til að efla innviði og þjónustu í sömu landshlutum m.a. með fullfjármagnaðri Samgönguáætlun, en ekki skýrt nánar hver eru nettóáhrif gagnvart hagkerfi viðkomandi landshluta.

Þetta er hér rakið til að benda á að mikilvægt við ákvarðandir um ýmis gjöld og tekjur ríkisins innihaldi umfjöllun um áhrif nýrrar eða breyttrar skattlagningar á landsbyggðina. Umræða um auðlindagjöld er þannig eðlileg, en staðreyndin er að auðlindum er misdreift um landið, sérstaklega í ljósi þess að auðlind getur verið teygjanlegt hugtak.

- Þannig virðist eldi á laxi í sjó vera auðlindanotkun, en sambærilegt eldi á landi er það ekki, jafnvel þó landinu sé raskað með óafturkræfum hætti ólíkt sjókvíaeldi auk losunar lífræns úrgangs til sjávar.
- Fallvötn eru auðlind sem ýmsir vilja skattleggja sem slíka, en ekki aðgengi að heitu vatni, þó það hafi veruleg áhrif á húshitunarkostnað og lífsskilyrði.

- Sumir ferðamannastaðir eru auðlindir (fossar til dæmis) sem talið er eðlilegt að skattleggja, en ekki Hallgrímskirkja eða Arnarhóll.
- Göng eiga að fá vegtolla, en nálægð við útflutningshöfn eða millilandaflugvöll er ekki auðlind, þó nálægðin búi til aðstöðumun í sjálfu sér.

Vissulega er það svo að Jöfnunarsjóður sveitarfélaga á rót sína í því hlutverki að jafna til dæmis tekjuöflunarmöguleika sveitarfélaga vegna nálægðar eða fjarlægðar frá auðlindum höfuðborgarinnar. Og auðvitað er ekki skynsamlegt að taka úr sambandi öll verð og þannig mikilvægt hlutverk verðs í gangverki blandaðs kapítalísks hagkerfis.

Staðreyndin er samt sú að sú ákvörðun sem tekin var á nítjándu öld um að Reykjavík yrði aðsetur endurreists Alþingis bjó til auðlind. Þeirri auðlind fylgir í dag ekki sérstakur auðlindaskattur, heldur meðgjöf í formi fleiri og betur launaðra starfa með tilheyrandi afleiddum áhrifum.

Við mat á heildaráhrifum ríkissjóðs ætti að taka fyrir mat á þessum breytingum. Hver eru líkleg áhrif þessara skattheimtu á þrótti atvinnulífs með aukinni skattheimtu en bæta almennt rekstraumhverfi þeirra með bættum innviðum.

Vestfjarðastofa og Fjórðungssamband Vestfirðinga áskilur sér síðan rétt til að fjalla um framangreint mál á síðari stigum og þæði boði um fund með nefndinni. Eins verður efni þessara umsagnar kynnt fjárlaganefnd Alþingis í tengslum við umfjöllun nefndarinnar um frumvarp til fjárlaga 2027.

f.h. Fjórðungssamband Vestfirðinga

Aðalsteinn Óskarsson, sviðsstjóri byggðapróunar